

CZYRWONOŚĆ (50) *sb f*

czyrwoność (39), **czerwoność** (11); czyrwoność *GlabGad* (4), *RejAp* (2), *RejPos*; czerwoność *HistAl*, *GliczKsiqż*, *Mqcz* (3), *Calep* (2), *PaxLiz*; czyrwoność : czerwoność *FalZioł* (30 : 1), *RejWiz* (1 : 1), *SienLek* (1 : 1).

Wszystkie samogłoski jasne (*Cn e pochylone*).

sg *N* czyrwoność (8). ◊ *G* czyrwoności (3). ◊ *D* czyrwoności (3). ◊ *A* czyrwoność (14). ◊ *I* czyrwonością (14). ◊ *L* czerwoności (1). ◊ *pl N* czerwoności (1). ◊ *D* czyrwoności(a)m (1). ◊ *A* czyrwoności (5).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (jeden z tych samych przykładów) – *XVII w.*

Kolor czerwony albo zbliżony do czerwonego; rubor *Mqcz*, *Calep*, *Cn*; rubedo *Cn* (50) : *FalZioł I* 146d, IV 48d; Gránat wŷytki pochodnie ogniŷthe fwaŷ iáŷnoŷciá przewyŷŷza/ y wŷytki inŷze kámiene czerwonoŷciá przechodzi *HistAl G3v*; Co ŷwiadczy Mieŷiáç/ gwiazdy/ y iáŷnoŷć ŷŷoneczna [...] Pátrząc na iego zorze w piékney czerwonoŷci/ Gdy wynika z morŷkich wod á gor wyŷokoŷci *RejWiz 2v*; Vŷrzaŷ áno iábŷuŷká piékney czyrwonoŷci *RejWiz 177*; *Mqcz 359a*, *367a*; Czyrwonoŷć álbo bláŷk Sárdiow známionowaŷ wielmoŷnoŷć iego ŷwiéty zápáláiáçá kaŷdego wiernego ŷwego. *RejAp 47v*, *63v*; *Calep 929b*; Záŷię kto páznogietek/ zechce mieć rumiány/ [...] Z ráná takŷe y ná noc/ cegŷá práwie ŷwieŷá/ Trzeć mocno/ do tád: áŷ weŷ czerwonoŷci wbieŷá. *PaxLiz D3*.

Zestawienie: »czerwonoŷć gorna« (1): *Sandix* [...] genus coloris ex *Sandaracha Cerussa* factus Nieyáka fárbá czerwonoŷci górnej/ á z bleywáfu tákieŷz z czerwonej glinki vcziniona. *Mqcz 367a*.

W przén (1) : Pomyŷliwŷy teŷ ŷobie/ iŷ noŷimy czyrwonoŷć grzechow twoich/ iáko oná nédzna niewiaŷtká/ wŷtáwicznie ná nédznym ŷumnieniu ŷwoim *RejPos 258*.

a. Na oznaczenie intensywnoŷci koloru lub kolorów łączonych (6) : Tak iŷ cŷirwone [*paznochty*] daiá znać kolerę dobrze ŷprawioná, á gdi z czyrwonoŷciá maiá nie iáká ŷinoŷć znamionuiá krewne panowanie. *GlabGad D4v*.

Zwroty: »mieć ŷię k czyrwonoŷci« (1): *SPicaceltica*/ ieŷt ŷpika rzymŷka kthora roŷcie w firigij/ ieŷt ciepŷa y ŷucha/ ma liŷty dŷugie ktorej barwa ma ŷie k cŷirwonoŷci *FalZioł I 138a*.

»ŷciáçáć ŷię ku czyrwonoŷci« (1): *Tho thak cŷyŷn ieŷtliby vrina* tego chorego zciáçála ŷie ku czyrwonoŷci. *FalZioł II 17b*.

Wyraŷenia: »biaŷoŷć zmieŷzana z czyrwonoŷciá« (1): bowiem iey [*tucyjej*] dym ieŷt miernie biaŷy/ á biaŷoŷć zmieŷzana z czyrwonoŷciá: powciáçá czyrwonoŷci/ á bédzie ŷoŷte. *FalZioł IV 48d*.

»czarny z czyrwonoŷciá zmieŷzany« = kolor ciemno-czerwony (1): Barwę ma korzeŷ tey paproczi czarny s czyrwonoŷciá zmieŷzany *FalZioł I 55 d*.

»ku czyrwonoŷci ŷkŷonny« (1): *Agreŷt* ktory ieŷt poŷoŷciaŷy ku czyrwonoŷci ŷkŷonny/ ieŷt krukwi cierpniáçy y barzo káŷaiáçy w ięzyk *FalZioł I 155c*.

a. O rumianej ŷkórze, zaczerwienionych oczach i rudych wŷoŷach czŷowieka (31) : Teŷ gdy by pierŷi biaŷey gŷowie chciáŷy owrzodzić/ á kiedy by ŷie iuŷ czyrwonoŷć vkhaŷála z goráçoŷciá/ zmieŷzáć paięczyŷnę z roŷanym oleykiem á tym obŷoŷyć. *FalZioł I 149c*; Na wrzody/ na boŷáçŷki na złe kroŷty/ na piekielny ogieŷ/ na ociekliny goráçze, na zapalenie ran s czyrwonoŷciá albo ŷinoŷciá Na ty wŷtŷki [!] rzeczy ieŷt barzo poŷyteczná [*psinkowa wódka*] *FalZioł II 9b*; Mleka teŷ tego pomazanie/ zęby

vzdrawia j cżirwonofci oczu y bielmo: oddała *FalZioł* IV 6c; Iako na bolenie ciężkie/ na przeciw zachodzeniu ćmą y bielmem/ y naprzeciw cżyrwonofciam y rzezaniu pod powiakami [!]. *FalZioł* V 58, ‡3c, e, I 1c, 70d, 95b (23); Bowiem cżyrwonofć włośow iest też ich niedofstatak, gdyż włośi takie pochodzą z materiy barzo mgłey *GlabGad* Bv; Tak zafię nos zawłze cżyrwony poliniały, albo też cżyrwonofcią zepftrzony, vkazuje cżłowieka wćczywego *GlabGad* N8v; *GliczKsiqż* K4; *SienLek* 68 [2 r.]; Ophthalmia – Czerwonofcz woczach, y znich czieczenie. *Calep* [732]b.

W charakterystycznych połączeniach: cżyrwonofć oczu (2), włośów, cżyrwonofć w oczach (3).

α. *Na oznaczenie kolorów łączonych (2)* : Ręka iałna á trochę rumiana cłowieka dobrych obyczaiow znamio. Iestli więcey cżyruona niżli biała tedy vkazuje krwie mnoftwo, iestli ona cżyrwonofć ciągnie ku łmiadofci, zapaloną krew vkazuje. *GlabGad* P2v.

Wyrażenie: »zsiniała cżyrwonofć« (1): Też gdy fię komu noga zapali z finiałą cżyrwonofcią/ thedy tym kwafem okładay *FalZioł* III 42d.

Synonimy: purpura, rumianość, szarłat.

Cf [CZERLONOŚĆ], CZERWIEC, CZERWIEN

ZZa